

Oživené skvosty z archivu Karla Absolona

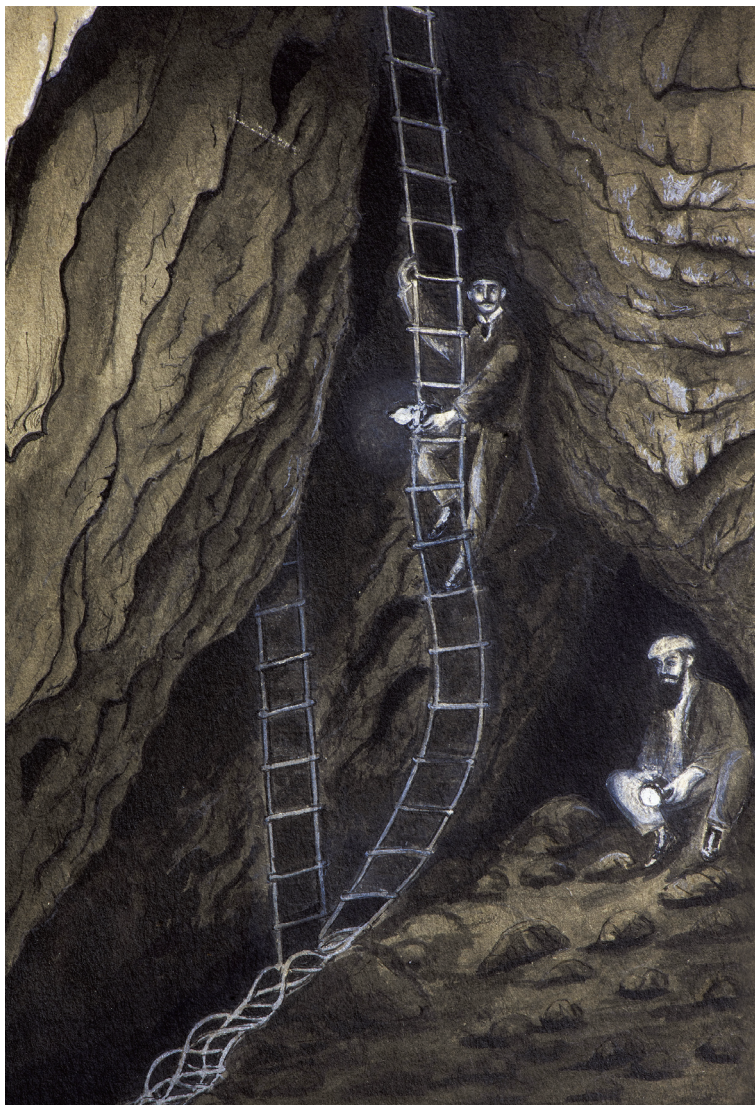
Petr Zajíček

Badatelská činnost nespočívá jen v terénních pracích na archeologických, geologických či speleologických lokalitách nebo v těžce dostupných biotopech. V archivech muzeí, knihoven či soukromých osob jsou často uloženy materiály, kterými se celá desetiletí nikdo

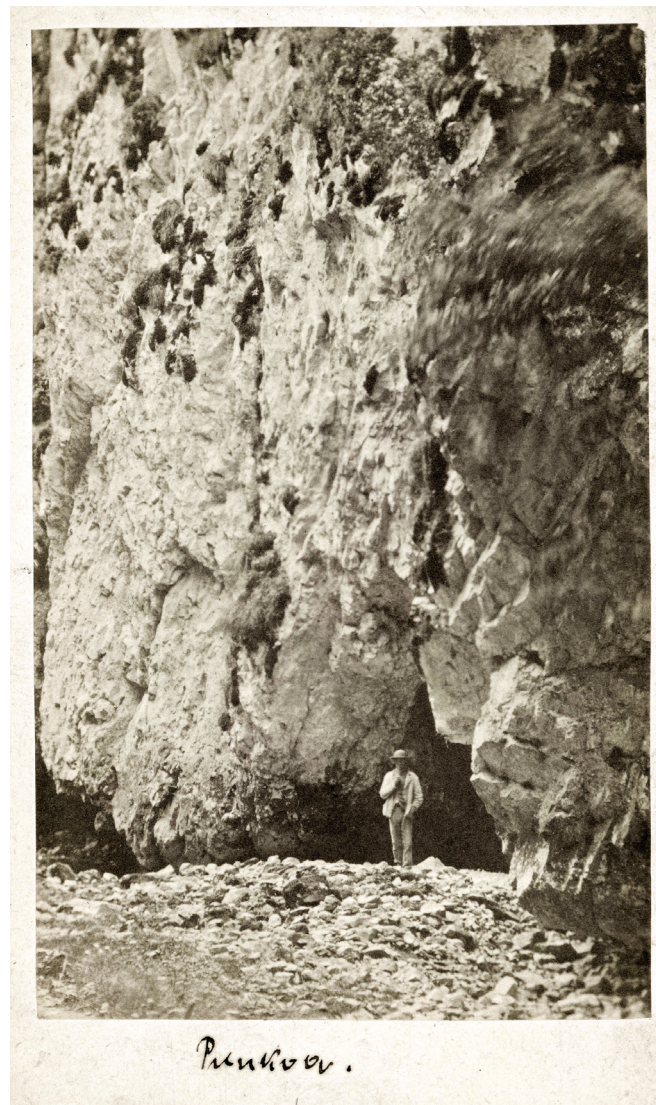
nezabýval a v dnešní době mohou mít neocenitelný přínos. Příkladem je Památník Karla Absolona umístěný v prostoroře Dietrichsteinského paláce Moravského zemského muzea v Brně, který vydal mnoho unikátních a dosud nepublikovaných materiálů.

Obr. 1: Skupina v Předním dómu Punkevních jeskyní těsně po objevu v roce 1909, Absolon šestý zleva, nahoře o krápník opřená Marie Marváňková, první Absolonova žena. Zdroj archiv Karla Absolona

Obr. 2: Originální ilustrace z průzkumu Sloupských jeskyní. Na žebříku Karel Absolon. Zdroj archiv Karla Absolona

Obr. 3: Originální fotografie řečiště Punkvy ze 70. let 19. století. Zdroj archiv Karla Absolona

Památník Karla Absolona obsahuje konvolut vybavení jeho soukromé pracovny včetně nábytku, obsáhlou knihovnu, osobní věci, obrazy, přístroje atd. Nesmírně cenné a významné jsou složky s různorodými materiály, jako jsou fotografie, ilustrace, mapy, rukopisy, články, separáty, náčrtky ad. nejen z našeho území, ale i z dalších zemí Evropy. Nejedná se pouze o archiválie spojené s jeho osobou, ale i s mnoha dalšími badateli v oboru zoologie, speleologie, archeologie, paleontologie, geografie a dalších vědních disciplín. Soubor Absolonových věcí a dokumentů byl jeho potomky svěřen po smrti manželky Valerie v roce 1988 na 99 let pro vědecké, studijní, prezentační a publikační účely.

V archivu Památníku Karla Absolona bádala řada odborníků a publicistů. Podařilo se zde

objevit mnoho dalších cenných archiválií a dokumentů. Mnohé z nich byly považovány za ztracené, o jiných se nevědělo, že vůbec existují. Tyto nalezené archiválie mají mimořádný přínos jako doplňující či chybějící materiál v oborech, kterými se Karel Absolon zabýval.

Kresby, malby, ilustrace

Moravský kras byl již v 18. století objektem zájmu výtvarných umělců. Od poloviny 19. století se začala rozvíjet fotografie, která s počátky Absolonových výzkumů získávala dominantní roli v dokumentaci krajiny i podzemí. Přesto Absolon nechával vytvářet kreslené a malované ilustrace pro své publikace. Je velmi překvapujícím zjištěním, že sám Absolon nakreslil několik velmi zdařilých skic jeskynních prostor.

V konvolutu těchto výtvarných děl se nacházejí originály ilustrací známých například z knihy Karla Absolona *Moravský kras*, ale také díla dosud neznámá a nepublikovaná. Některé kompozice např. ze Sloupských jeskyní jsou rozkresleny v několika originálních skicích. Na jednom obraze je dokonce zachycen sám Absolon na provazovém žebříku ve Sloupských jeskyních. Pozoruhodné jsou i druhé strany listů některých ilustrací, kde jsou kresby, které s hlavním motivem na líci listu nesouvisejí. Na jednom z nich je např. skica – portrét Marie Marvánekové, první Absolonovy manželky. Zcela mimořádný byl nálezný dvou originálních ilustračních maleb světově proslulého malíře a ilustrátora Zdeňka Buriana. Na jedné z nich je zachycena horní část Nagelovy propasti ve Sloupských jeskyních. Malba byla publikována v *Ochráně přírody*

Obr. 4: Badatelé Brandstätter. Ondroušek a Divíšek proploouvají po podzemní Punkvě den před vyčerpáním Zlého sifonu. Zdroj archiv Karla Absolona

č. 6/2025 v článku „Před 120 lety se narodil Zdeněk Burian“. Druhá ilustrace zobrazuje krajinu Moravského krasu s dominantním prvkem – závrtem na krasové plošině. Do dnešní doby byla známa jen z černobílých fotografických reprodukcí. Nález těchto obrazů překvapil řadu odborníků. Konvolut desítek obrazových děl, z nichž mnohé nebyly dosud publikovány, patří k unikátní dokumentaci Absolonova archivu.

Fotografie

V depozitáři Moravského zemského muzea jsou uloženy tisíce fotografií a skleněných diazitivů, mnohdy ručně kolorovaných, které již byly dříve digitalizovány. Je to materiál, který zůstal v muzeu po Absolonově odchodu do penze. Mnoho fotografií měl však Absolon ve své soukromé pracovně doma a ty jsou nyní uloženy v památníku. Řada z nich je známa a byla opakovaně publikována. Přesto se tu nacházejí další desítky záběrů dosud neznámých. Jedná

Obr. 5: Karel Absolon fotografuje povodeň: Vlevo kolorovaný diazitiv povodně ve vchodu do Sloupských jeskyní, vpravo fotograf Karel Absolon pořizující snímek povodně. Zdroj archiv Karla Absolona

se hlavně o Absolonovy osobní fotografie, fotografie z jeho cest po Evropě a samozřejmě pracovní záběry ze speleologických a archeologických výzkumů. Samostatnou kapitolou jsou fotografie dalších významných badatelů, jeho předchůdců i současníků.

Mezi unikátní nálezy patří soubor osmi originálů kabinetních fotografií dna Macochy, které vytvořil na konci 19. století známý propagátor turismu a lyžování Adolf Podroužek. Ten v letech 1894–1896 podnikl tři výpravy na dno Macochy za účelem fotografování. Dle historických pramenů byl prvním člověkem, který na dně propasti vytvořil fotografie. Ty však byly dosud známy jen z nekvalitních tiskových reprodukcí v jeho útlé monografii Propast Macocha z roku 1896. Jak se ukázalo, originály snímků pak získal Karel Absolon a měl je uložené ve svém osobním archivu. Velmi cenné jsou i podrobné Podroužkovy ruční popisky na zadní straně kartonu kabinetek. Fotografie jsou velmi dobře zachované. Překvapující byl také nález velkých originálních fotografií horní části Macochy od známého krasového badatele Martina Kříže. Ty pravděpodobně nebyly dosud publikovány. Raritní jsou také objevené fotografie z Absolonových výzkumů Sloupských jeskyní, povodňových stavů v Moravském krasu nebo z objevování Punkevních jeskyní. Naprosto neznámý byl snímek skupiny osob v Předním dómu Punkevních jeskyní, který vznikl

patrně krátce po objevu v roce 1909. Na snímku je mj. Karel Absolon, ale i jeho první manželka Marie Marváňková.

Jedna nevelká fotografie o rozměru 8×5 cm zachycuje zcela výjimečný autentický moment – Karla Absolona u stativu se stereo fotoaparátem, jak zachycuje povodeň ve vchodu do Sloupských jeskyní. Ta fotografie, kterou právě pořizuje, je známa ze série kolorovaných diazitivů. Byla tak vytvořena v jeden okamžik fotografie povodňového stavu a zároveň fotografie Absolona – fotografa.

I v konvolutu osobních fotografií Karla Absolona jsou raritní záběry. Ať už z jeho rodiny, nebo z pracovního prostředí. Např. jak je mladý Karel Absolon mezi hromadou knih, když se stěhovala jeho knihovna. Neobvyklý a neznámý je i záběr na Karla Absolona sedícího ve své pracovně. Dle popisu na podkladovém kartonu je zřejmé, že snímek pořídil významný kanadský paleoantropolog Davidson Black v roce 1924. Tento badatel musel tedy Absolona v tom roce navštívit a ještě jej vyfotografoval. O jeho návštěvě v Brně však nebyly nalezeny žádné údaje.

V památníku se také podařilo vypátrat patrně nejstarší fotografie Moravského krasu. Jedna z nich, zobrazující řečiště Punkvy v Pustém žlebu, je na kartonu, na kterém je Absolonovou rukou napsáno: „Unicum, Propadání Punkvy z let

Obr. 6: Zadní strana ilustrace se skicou portrétu Marie Marvánkové, první manželky Karla Absolona. Zdroj archiv Karla Absolona

70.“ Ve stejné velikosti jsou v archivu uloženy další dvě fotografie stejného formátu a vzhledu, taktéž Punkvy v Pustém žlebu a svahů u Skalního mlýna. Jedná se o typ historických fotografií, které se nazývají „fotografické vizitky“. Ještě starší je fotografie vývěru Punkvy se třemi osobami v kompozici snímku. Má dokonce větší velikost, 12 × 19 cm. Na kartonu je opět Absolonovou rukou napsáno: „Nejstarší známá fotografie výtoku Punkvy zhotovená Jos. Müllerem r. 1865.“

Z autentických momentů je pozoruhodná fotografie plavby tří badatelů, V. Ondrouška, K. Divíška a V. Brandstättera na vodní plavbě 4. února 1933, tedy den před vyčerpáním Zlého sifonu, který byl poslední překážkou mezi Macochou a vývěrem Punkvy v Pustém žlebu.

Zcela překvapující byl nález dvojité rentgenové fotografie Šípecké čelisti neandrtálce nalezené K. J. Maškou v roce 1880. Originál čelisti byl zničen při požáru Mikulovského zámku na konci 2. světové války. Zachovaly se jen odlitky z 20. let a nalezený originál rentgenového snímku, patrně z přelomu 19. a 20. století.

Dopisy, rukopisy a další dokumenty

Díky pečlivé a trpělivé práci pracovníků Moravského zemského muzea již řadu let existuje soupis odesílatelů dopisů Karlu Absolonovi v abecedním rejstříku. V něm lze dohledat mnoho známých i neznámých osob z České republiky a ze zahraničí, které si s Karlem Absolonem dopisovaly. V archivu Karla Absolona se však objevuje další zajímavá korespondence, která se přímo Absolonovy osoby netýká. Nedávno se podařilo nalézt ve složce, kde by to nikdo nepředpokládal, korespondenci mezi Jindřichem Wanklem a dalšími osobami. Zvláště dopisy odeslané dědem Karla Absolona jsou nesmírně vzácné. Velmi přírnostný byl také konvolut ručně psaných zpráv z 30. a 40. let 20. století o průběhu výzkumů v různých jeskyních Moravského krasu. Zprávy psal mladší Absolonův spolupracovník, speleolog a pozdější správce Punkevních jeskyní Jan Suchánek. V dokumentaci je např. autentický záznam objevu koster jeskynních medvědů v Medvědí komínu Kateřinské jeskyně v roce 1936. O tomto nálezu byly

dosud jen nejasné zprávy a spekulace. V nedávné době se také podařilo nalézt hledanou korespondenci mezi Karlem Absolonem a Eduardem Štorchem.

Nutno připomenout i stovky originálních perokreseb archeologických a paleontologických nálezů vytvořených Karlem Absolonem z mnoha povrchových i jeskynních lokalit, které se v pozůstalosti nacházejí. Pro odborníky dnes sice nemají přírnostnou hodnotu, jako archivní dokumenty jsou však cenné. Z archivu Karla Absolona je známo velké množství map, fotografií, poznámek a rukopisů z krasových lokalit Balkánu. Rozpracovaná díla Travunia a Ombla jsou velmi cenná a rukopisy s obrazovým materiálem chtěl Karel Absolon vydat knižně, což se zatím nepodařilo ani po jeho smrti. V archivu se však stále objevují nové a nové dokumenty s touto tematikou. Významný je také Absolonův strojopis připravované knihy *Moravský kras*. Známa obsáhlá publikace vyšla až deset let po jeho smrti ve dvou dílech, avšak text knihy byl asi o třetinu krácen.

Dá se předpokládat, že v archivu Karla Absolona je ukryta ještě řada unikátních archiválií. Jednou z nich je i soubor dat z měření mikroklimatu na dně Macochy v průběhu Absolonových expedic v letech 1901–1909. Dle jeho vlastních statí je zřejmé, že během vícedenních expedic průběžně měřil na dně Macochy teplotu, vlhkost a tlak. Absolon uvádí že: „Pro meteorologická pozorování spokojili jsme se tehdy s Lambrechtovým cestovním polymetrem, kterým možno pozorovat teplotu, relativní vlhkost v procentech, rosný bod, tlak vodních par v milimetrech, váhu neviditelné vzduchové vlhkosti v gramech na 1 metr krychlový atd.“ (Absolon 1970). Je pravděpodobné, že termogramy a další dokumenty z měření se nacházejí v Absolonově archivu. Nález těchto přes 120 let starých dat ze dna Macochy by byl velmi významný. Výsledky Absolonových měření by podpořilo skutečnost, že zpřístupnění dna Macochy a Punkevních jeskyní veřejnosti trvale neovlivnilo a neovlivňuje mikroklima propasti i jeskyní.

Objevitel, manažer a vědec Karel Absolon zanechal budoucím generacím nespočet přírodních a kulturních hodnot. Zároveň schraňoval unikátní archiválie ze své inspirativní práce i z prací dalších badatelů. Mnohé z nich nebyly dosud publikovány. Obrazové přílohy zveřejněné v tomto příspěvku jsou jen nepatrným zlomkem z konvoluty jeho archivu. ■